

ULBS

Universitatea "Lucian Blaga" din Sibiu

Școala doctorală interdisciplinară

Domeniul de doctorat: ISTORIE

TEZĂ DE DOCTORAT

**ORDINE MENDICANTE ÎN
TRANSILVANIA. ORDINUL PAULIN ȘI
PEISAJUL RELIGIOS, SEC. XIII-XV**

doctorand:

CORINA HOPÂRTEAN

conducător științific:

Prof. univ. dr. habil. IOAN MARIAN ȚIPLIC

SIBIU 2019

REZUMAT

Monasticismul occidental a fost însuflețit în secolul al IV-lea printr-o infuzie de idei importate în Roma din sfera de influență a călugărilor eremiți și cenobiți din Egipt. Treptat s-a dezvoltat o nouă abordare a fenomenului monastic, organizat în comunități monastice din Roma, răspândindu-se ulterior la sud și la nord de aceasta. Ordinul benedictin a fost întemeiat în jurul anului 540. Benedict de Nursia a inițiat o regulă în Monte Cassino pentru comunitatea monastică de acolo, care, până în secolul al X-lea, avea să devină singura regulă monastică. Cu timpul, regula Sf. Benedict s-a răspândit și în zona Europei continentale, în special în Franța, unde călugării erau dornici să o adopte, tocmai datorită filiației romane. Astfel, în vremea lui Carol cel Mare, ordinul benedictin devenise cel mai răspândit din regatul său. Putem vorbi despre o unificare a conceptului monastic pe un areal mai extins, european, regula benedictină, devenită fundament al *ordos monasticus*. În timp s-au dezvoltat și alte ordine monastice, cistercian și premonstratens, și au devenit totodată un agent politic al autorităților centrale.

Acest model avea să fie importat câteva secole mai târziu și în Regatul Ungariei. În acest spațiu, pentru a înțelege procesul de implantare a monasticismului benedictin, și nu numai, se impune abordarea apariției și evoluției sistemului ecleziastic la nivelul regatului. Istoria creștinării Regatului Ungariei a debutat cu eforturile întreprinse de Géza, conducătorul maghiarilor între anii 972-977. Creștinarea acestora s-a desfășurat în trei etape: după adoptarea unor măsuri de centralizare a puterii, de încheiere a unor alianțe pentru a înăbuși orice rebeliune și de stabilire a unei reședințe centrale la Esztergom. Ultima etapă a eforturilor lui Géza a înregistrat cel mai mare succes prin încheierea căsătoriei dintre fiul său și Gisela, fiica ducelui Henric al II-lea al Bavariei și prin răspândirea creștinismului. Ulterior, regalitatea arpadiană a trecut la organizarea ecleziastică a teritoriului stăpânit, întemeindu-se două arhiepiscopii, la Esztergom și Kalocsa, și 10 episcopii. Cea de-a doua arhiepiscopie, cu reședința la Kalocsa, avea în subordine episcopiile de Cenad, Transilvania și Bihor.

Pe lângă dezvoltarea instituțiilor ecleziastice, regalitatea arpadiană s-a îngrijit și de ralierea la tendințele de dezvoltare a rețelei monastice aparținând ordinilor consacrate, începând cu cel benedictin, urmat de prezența premonstratensă și apoi de cea cisterciană, până când secolul al XIII-lea avea să atragă după sine apariția mendicanților. În Ungaria, abațiile ordinului Sfântului Benedict de Nursia apar în jurul secolului al X-lea și continuă să se extindă în această regiune până la jumătatea secolului al XIII-lea, când ordinul înregistra cca. 160-180 așezăminte. La nivelul regatului, majoritatea abațiilor benedictine au dispărut până la începutul secolului al XIV-lea, fenomen pus pe seama resurselor documentare scăzute pentru perioada

primelor decenii ale secolului al XIII-lea și a invaziei mongole din aceeași perioadă, respectiv din anul 1241. În unele cazuri, dispariția unor mănăstiri benedictine de dimensiuni reduse este cauzată și de transformarea structurilor eclesiastice în biserici parohiale din zone rurale. În zona de frontieră estică a Regatului Ungariei, între Dunăre, Carpați și Tisa, respectiv în episcopia Cenadului și Oradiei, răspândirea monasticismului latin a devenit o prioritate încă din secolul al XI-lea, din perioada regelui Ștefan I. Benedictinii au fost primii care au sosit în zona de est a Regatul Ungariei. În Transilvania, mănăstiri benedictine au fost fondate la Herina și în Cluj-Mănăstur.

Printre zonele de răspândire ale ordinului premonstratens s-a numărat și Regatul Ungariei, unde perioada de înflorire a acestuia a fost cuprinsă între secolul XII și prima jumătate a secolului următor, când au fost fondate peste 30 de mănăstiri. Din păcate sursele scrise referitoare la ordinul premonstratens au fost distruse, iar cele păstrate prezintă informații contradictorii. Mănăstirea premonstratensă din Oradea a fost totodată prima din întregul regat al Ungariei, fiică a celei din Premontre (Franța), fiind întemeiată în timpul regelui Ștefan al II-lea (1116-1131). La Almaș, în comitatul Bihor, a funcționat o mănăstire între anii 1200-1320, a cărei apartenență este disputată între ordinul premonstratens și cel benedictin. Fondarea acesteia a fost pusă pe seama familiilor Kán și Geregye. În Transilvania, ordinul premonstratens a fost prezent la Brașov și Sibiu.

Al treilea ordin monastic definitiv pentru Evul Mediu a fost cel cistercian. În paralel cu întemeierea primelor mănăstiri aparținând ordinului în Polonia, rețeaua așezămintelor s-a extins atât în Boemia, cât și în Regatul Ungariei, unde călugării au sosit în jurul anilor 1130, la mai bine de un deceniu după apariția premonstratenșilor. Aici, mănăstirile cisterciene aveau să numere un total de 25. Cele mai importante abații din părțile răsăritene ale regatului au fost la Igrish și Cârța. Cea dintâi fusese finalizată în 1187. Abația fiică de la Cârța a constituit încă din secolul al XIX-lea o tematică predilectă în istoriografia cu privire la evoluția ordinelor monastice în secolul al XII-lea, la istoria Regatului Ungariei ori cea a Transilvaniei, fiind abordată de istorici români, maghiari ori sași.

Secolul al XIII-lea a favorizat implantarea mendicanților în societatea medievală europeană. Istoria acestor ordine s-a scris între două coordonate majore: al patrulea conciliu de la Lateran din anul 1215 și al doilea conciliu de la Lyon din anul 1274. Pe lângă reforma impusă la nivelul ordinelor religioase, secolul al XIII-lea oferă cadrul temporal dezvoltării urbane la nivel occidental, care justifică astfel și prezența mendicantă. În plan european, fiecare dintre provinciile mendicante a contribuit la dezvoltarea sau reconfigurarea realităților la nivel urban. Aceste modificări au fost aduse pe de o parte prin însăși natura fraților mendicanți. Aceștia,

nefiind integrați unei paradigme monastice, neavând proprietăți domeniiale, nu desfășurau activități tipice ordinelor religioase monastice. Își petreceau ziua printre oameni, predicând, sau în interiorul conventului, în rugăciune și studiu. Încă de la sfârșitul anilor 1960, Jacques Le Goff teoretiza și cerceta impactul mendicanților în matricea urbană a Franței medievale, concluzionând că nu a existat convent mendicant în afara comunităților de acest tip și nu a existat spațiu urban fără un astfel de convent.

Provincia mendicantă ungară a fost înființată până la finalul anilor 1220. Motivația principală, aflată la baza acestei decizii, a simbolizat, pe de o parte, politica papalității de combatere a elementelor eretice, respectiv de inițiere a eforturilor de creștinare a unor astfel de nuclee din Balcani. Pe de altă parte, regalitatea ungară a înțeles oportunitatea unei posibile expansiuni teritoriale, facilitată de accesul fraților mendicanți în anumite zone extra-carpătice. Totodată, caracterul urban la nivelul regatului a crescut exponențial odată cu instalarea mendicanților în acest tip de așezări. Astfel, aceștia au fost transformați în vectori de implementare a politicilor expansioniste și a creștinismului atât de către papalitate, cât și de regalitatea ungară. Activitatea lor în regat s-a remarcat și în planul asistenței spirituale, a predicării și răspândirii culturale în contextul așezărilor ungare și ale coloniștilor germani.

Pentru a contura perspectiva ordinelor monastice în momentul instalării în Regatul Ungariei, trebuie abordată situația rețelei urbane existentă la debutul secolului al XIII-lea, respectiv în cea de-a doua etapă evolutivă a acesteia. Dacă prima etapă de dezvoltare s-a caracterizat prin utilizarea și dezvoltarea unei moșteniri anterioare cuceririi maghiare, în a doua fază, apariția și evoluția orașelor a fost dictată de rațiuni economice, cărora rețeaua urbană inițială nu le mai făcea față. Cel mai important centru, aparținând celei de-a doua etape, a fost Buda, înconjurat de o serie de comunități urbane, fie pre-existente, fie întemeiate tot în acea perioadă. În secolul al XIII-lea, Transdanubia a devenit cea mai densă regiune a regatului în care au fost fondate orașe. Tot atunci s-a remarcat intensificarea zonelor urbane miniere și comerciale, astfel încât fenomenul urban de tip occidental a dobândit caracter normativ și pentru regatul ungar. În general, orașele medievale ca cele apusene aveau la bază două caracteristici: îmbinau funcționalitatea unei fortărețe cu cea a unui centru economic, respectiv comercial, și beneficiau de o largă autonomie.

Pe parcursul secolului al XIII-lea, mai ales după invazia mongolă, regalitatea ungară a transformat întemeierea și dezvoltarea orașelor într-o politică centrală, evidențiată și prin numărul ridicat al privilegiilor regale acordate acestor așezări. Se consideră că cca. 50 de comunități urbane au primit astfel de privilegii între secolele XIII-XIV, fiind favorizate în mod esențial prin prisma posibilităților economice. Conventurile mendicante transilvane fuseseră

incluse în subunitatea administrativă a provinciei Ungaria, închinată Sf. Maria. În esență, *natio Transilvanica* se afla în custodia celei din urmă. În Transilvania, primele conventuri au fost înființate încă din prima jumătate a secolului al XIII-lea. Pe parcursul secolelor XIII-XV au fost aprobate noi priorități ale mendicanților, adesea în aceleași aglomerări urbane, în timp dezvoltându-se o adevărată competiție între diferitele comunități, ceea ce a dus la impunerea anumitor reglementări. Între secolele XIV-XV, evoluția fondărilor mendicante în voievodat a favorizat instalarea acestora în spațiul intracarpatic. În răstimpul celor două secole s-au conturat și alte *cluster*e importante pentru peisajul mendicant urban. Pe lângă acestea, ordinele vor alege să se dezvolte și în alte așezări de dimensiuni medii ori, aparent atipic, în zone cu un puternic caracter rural însă, după cum vom vedea, pentru secolul al XV-lea, această situație nu mai constituia o excepție, cel puțin nu în cazul ordinului franciscan. În paralel cu evoluția firească a răspândirii ordinelor dominican și franciscan, ordinul eremiților Sf. Augustin dezvoltă alte două conventuri în Transilvania.

În urma analizei perioadelor de funcționare a conventurilor mendicante s-a constatat o etapizare în desființarea acestora, desigur exceptând acele așezăminte, care au fost abandonate din alte rațiuni, de regulă economice, anterior secolului al XVI-lea sau în primii ani ai acestuia. Etapizarea abandonării forțate sau a desființării brutale se poate delimita pe decenii: între anii 1533-1543, în anii 1550 și după anul 1560.

Ordinul Sf. Paul Eremitul a fost singurul ordin religios constituit în Ungaria, prin alăturarea unor comunități eremitice, în jurul anului 1225. După benedictini și franciscani, paulinii aveau să devină al treilea ordin important al Ungariei medievale, probabil și datorită întemeierii lui în regat. Răspândirea lor este strâns legată de punctul de pornire, situat în zona munților centrali și anume în munții Bakony, Pilis și Zemplén. Eremitii din Regatul Ungariei aveau să se definească structural – într-un ordin – abia la începutul secolului al XIV-lea, însă activitățile lor și stilul de viață aveau să îi situeze la limita între un ordin mendicant și unul monastic. Perioada dinastiei angevine avea să marcheze o perioadă de înflorire a ordinului paulin, concomitent cu măsurile luate în vederea consolidării regalității. Ulterior, la cumpăna dintre secolele al XV-lea și al XVI-lea situația călugărilor paulini era una incertă, adâncită de divizarea țării, de expansiunea Reformei, dar și de agresivitatea crescută a nobililor față de aceștia. În teritoriile în care mănăstirile pauline nu au fost distruse de către otomani, călugării au fost alungați de marii proprietari funciari, iar posesiunile le-au fost confiscate. Totuși, ordinul a reușit să își asigure continuitatea în mănăstirile din Maramureș, estul Slovaciei și din Pozsony. În Transilvania, pentru perioada secolelor XIV-XV, numărul total al mănăstirilor pauline pare uneori incongruent, dovedind încă o dată dificultățile acestui demers, privind o

temă încă prea puțin contextualizată în Transilvania. Coroborând informațiile narative, documentare și cele din literatura de specialitate, rețeaua paulină din Transilvania s-a clarificat în linii mari. Astfel, pentru intervalul cuprins între ultimele decenii ale secolului al XIII-lea și primele decenii ale secolului al XVI-lea, acestea au fost localizate la Nușfalău (jud. Mureș), Patalani (localitate dispărută, presupusă în apropiere de Hodișu, jud. Cluj), Sâncraiu de Mureș (jud. Mureș), Tăuți (jud. Alba), Bărbant (azi cartier al Albei Iulia) și Păuca (jud. Sibiu).

În încheierea demersului nostru științific, aplecat asupra istoriei *Ordin[or] medicante în Transilvania. Ordinul paulin și peisajul religios, sec. XIII-XV* considerăm că, prin maniera de abordare a temei s-au îndeplinit obiectivele lucrării, așa cum ni le-am propus, și anume oferirea unei perspective asupra apariției monasticismului catolic în Regatul Ungariei, concomitent cu impunerea dinastiei arapadiene și infuzia acestor comunități de rit creștin apusean în estul regatului, inclusiv în Transilvania, pregătindu-se astfel terenul pentru deschiderea cetăților în vederea primirii ordinelor mendicante; gruparea ordinelor apărute în secolul al XIII-lea în mediul urban și impunerea termenului de „mendicant” în evidențierea fenomenului și a amploarei acestuia; conectarea și stabilirea implicațiilor rezultate din influența mendicanților asupra devenirii urbane în Evul Mediu; conturarea relațiilor și raporturilor de subordonare între aceste grupuri de religioși cu autoritatea papală, cu cea regală și cu reprezentanții puterii regionale. Pentru aceasta s-a impus abordarea tuturor conventurilor mendicante, despre a căror existență nu există dubii sau a celor care sunt menționate în literatura de specialitate cel puțin tangențial, prin oferirea unor informații cu caracter general și, implicit, setarea unor parametri pentru viitoare cercetări aprofundate, sub forma unor studii de caz ori chiar monografice. Aducerea în prim plan a istoriei ordinului paulin s-a impus aproape de la sine, neavând nici o bază temeinică în istoriografia română în acest sens, ci doar informații răsfirate.

Cuvinte cheie: regatul Ungariei, Transilvania, secolele XIII-XVI, ordine mendicante, ordinul paulin.

CUPRINS

REZUMAT	
SUMMARY	
CUPRINS.....	
INTRODUCERE	
1. APARIȚIA ORDINELOR MONASTICE ÎN EUROPA APUSEANĂ ȘI PROPAGAREA LOR ÎN REGATUL UNGARIEI	
2. APARIȚIA ȘI RĂSPÂNDIREA ORDINELOR MENDICANTE ÎN REGATUL UNGARIEI, RESPECTIV ÎN TRANSILVANIA, SECOLELE XIII-XV.....	
Apariția și răspândirea ordinelor mendicante în sec. al XIII-lea	
Ascensiunea ordinelor mendicante în secolul al XIII-lea la nivel european	
Ordo Praedicatorum (ordinul fraților predicatori/ordinul dominican, OP).....	
Ordo Fratrum Minorum (ordinul fraților minori/ordinul franciscan, OFM).....	
Ordo eremitarum sancti Augustini (ordinul eremiților Sf. Augustin, OESA)	
Ordo Fratrum Beatissimae Mariae Virginis de Monte Carmelo (ordinul carmelit, OCARM).....	
Ordinele mendicante în mediul urban.....	
Conventul mendicant în secolul al XIII-lea	
Provincia mendicantă ungară	
Natio Transilvanica	
Ordinele mendicante din Transilvania în primele decenii ale secolului al XVI-lea	
3. ORDINUL SF. PAUL EREMITUL ÎN REGATUL UNGARIEI ȘI ÎN TRANSILVANIA, A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIII-LEA – PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XVI-LEA.....	
Istoricul ordinului.....	
Sursele narative privind ordinul eremiților Sf. Paul Eremitul	
Răspândirea ordinului	
Rețeaua mănăstirilor ordinului paulin în estul Regatului Ungariei	

Mănăstiri pauline din perspectiva arhitecturii și topografiei	
Organizarea internă și activitățile călugărilor ordinului paulin	
Mănăstirea paulină din Păuca	
Atestări documentare ale domeniului	
Dreptul de posesiune asupra domeniului Păuca: între nobilii locali și ordinul paulin	
Arhitectura	
Cercetări arheologice	
CONCLUZII	
Bibliografie	
Lista abrevierilor	
ANEXE	

Bibliografie

Surse primare:

1. Gyöngyösi, Gregorius, *Vitae fratrum eremitarum ordinis sancti Pauli primi eremitaе*, ed. Franciscus L. Hervay, Akadémiai Kiadó, Budapesta, 1988.
2. *Formularium maius Ordinis Sancti Pauli Primi Heremite. Texteditio des Pauliner-Formulariums aus der ersten Hälfte des 16. Jahrhunderts (Cod. Lat. 131 der Universitätsbibliothek zu Budapest). Mit einem Anhang: Fragmentum formularum Strigoniense Paulinorum*, ed. Beatrix F. Romhányi, Gábor Sarbak, Az apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapesta, 2013.
3. Gyöngyösi, Gregorius, *Epitoma*, Gábor Sarbak (ed.), Budapesta, 2011.
4. Johannes de Alemana, *Libellus de principiis ordinis praedicatorum*, în *Monumenta Ordinis Fratrum Praedicatorum Historica* [MOPH], tomul XVI, Roma, 1935.
5. Früwirth, Andreae (ed.), *Acta capitulorum generalium ordinis praedicatorum*, vol. I (1220-1303), Typographia Polyglotta, Romae, 1898.
6. Fabritius, Karl, *Urkundenbuch zur Geschichte des Kisder Kapitels vor der Reformation und der auf dem Gebiete desselben ehemals befindlichen Orden*, Hermannstadt, 1875.
7. Elek, Jakab, *Koloszvár Története*, vol. I, a Magyar Király Egyetemi Könyvgyűjteményében, Buda, 1870.
8. Hervay, Ferenc L., *Documenta Artis Paulinorum. A magyar rendtartomány monostorai* (DAP), vol. I-III, Melinda Tóth (ed.), MTA Művészettörténeti Kutató Csoportja, Budapesta, 1975-1978.
9. Hurmuzaki, Eudoxiu, *Documente privitoare la istoria românilor*, volumul II, partea 4, București, 1894.
10. Jakó, Zsigmond (ed.), *Erdélyi okmánytár*, vol. I-IV, Magyar Országos Levéltár kiadványai, Budapesta, 1997-2014.
11. Zimmermann, Franz; Werner, Carl; Müller, *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, Bd. I-VII, Franz Michaelis, Hermannstadt, 1892-1991.
12. Pascu, Ștefan (red. responsabil), *Documenta romaniae historica. C. Transilvania*, vol. XII/1985, XIII/1994, XVI/2014, Academia Română, București.
13. Roller, Mihail (red. responsabil), *Documente privitoare la istoria românilor*, Veacul XI, XII și XIII, vol. I, Veacul XIII, vol. II, Veacul XIV, vol. I-IV, Academia Republicii Populare Române, București, 1951-1955.

Literatură de specialitate

1. Achim, Viorel, „Ordinul franciscan în țările române în secolele XIV-XV. Aspecte teritoriale”, *Revista istorică*, tom VII, 1996, nr. 5-6, pp. 391-410.
2. Adriányi, Gabriel, „Der Eintritt Ungarns in die christlich-abendländische Völkergemeinschaft”, *Ungarn Jahrbuch*, nr. 6, 1974-1975, pp. 24-37.
3. Adriányi, Gabriel, *Geschichte der katholischen Kirche in Ungarn*, Böhlau Verlag, Köln, Weimar, Wien, 2004.
4. Andrews, Frances, *The other friars. Carmelite, Augustians, Sack and Pied Friars in the Middle Ages*, Boydell Press, Woodbridge, 2006.
5. Anghel, Călin, *Evoluția urbanistică a orașului Sebeș*, Altip, Alba Iulia, 2011.
6. Antonio Rigon, „Mendicant orders and the reality of economic life in Italy in the Middle Ages”, *The origin, development and refinement of medieval religious mendicancies*, ed. Donald S. Prudlo, Brill, Leiden, Boston, 2011, pp. 241-276.
7. Bácsatyai, Dániel, „Az egresi ciszterci monostor korai történetének kérdési”, *Századok*, 149, 2015, pp. 1-37.
8. Bák, Janos M., „Die Heimat der frühen Paulinern. Ungarn im 14. Jahrhundert”, *Beiträge zur Geschichte des Paulinerordens*, ed. Kaspar Elm, Duncker und Humblot, Berlin, 2000, pp. 135-141.
9. Beatrix Fülöpp-Romhányi, „Landed estates of mendicant friaries in medieval Hungary”, *L'économie des couvents mendiants en Europe Centrale: Bohême, Hongrie, Pologne, v.1220-v.1550*, Presses Universitaires de Rennes, Rennes, 2018, pp.155-173.
10. Belényesy, Károly *Pálos kolostorok az Abaúji-hegylján. Pauline friaries in the Abaúj Hegyalja Region*, Hermann Ottó Múzeum, Miskolc, 2004.
11. Bencze, Ünige, „A medieval pauline monastic landscape in the Szekler Land”, *Transsylvania Nostra*, anul IX, nr. 34, pp. 10-17.
12. Bencze, Ünige, „Reconstructing a monastic landscape: the example of the cistercian abbey Cârța (Kerz, Kerc)”, *Monastic Life, Art and Technology in 11th - 16th Centuries*, ed. I. Burnichioiu, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2015, pp. 29-44.
13. Bencze, Zoltán, „Der Paulinerorden im mittelalterlichen Ungarn”, *Budapest im Mittelalter*, coord. Georg Biegel, Braunschweig, 1991, pp. 415-425.
14. Bencze, Zoltán, *A budaszentlőrinci pálos kolostor*, Budapest Történeti Múzeum, Budapest, 1993
15. Bencze, Zoltán; Szekér, György, *Das Paulinerkloster von Budaszentlőrinc*, Kiadja a Budapesti Történeti Múzeum, Budapest, 1993.

16. Bertović, Kristian, *Between the Cross and the Sword: Frankapan Patronage over the Order of St. Paul the First Hermit* (lucrare de disertație), Central European University, Budapesta, 2014.
17. Bertrand, Paul „Le fondation des ordres mendiants: une revolution?”, *Structures et dynamiques religieuses dans les sociétés de l’Occident latin (1179-1449)*, M. M. de Cevin (ed.), Rennes, 2010, pp. 195-204.
18. Brunert, Maria Elisabeth, „Der heilige Paulus von Theben als Vorbild für das christliche Mönchtum”, *Beiträge zur Spiritualität des Paulinermönchtums*, Stanisław Świdziński (ed.), Collectio Paulina im Kreisarchiv Bodenseekreis, Griedrichshafen, 1999, pp. 21-32.
19. Bruzelius, Caroline, „The architecture of the mendicant orders in the Middle Ages: an overview of recent literature”, *Perspective*, nr. 2, 2012, pp. 365-386.
20. Burton, Janet; Kerr, Julie, *The Cistercians in the Middle Ages*, Boydell Press, Woodbridge, 2011.
21. Busuioc von Hasselbach, Dan Nicolae, *Țara Făgărașului în secolul al XIII-lea. Mănăstirea cisterciană Cârța*, vol. I, Centrul de Studii transilvane, Cluj-Napoca, 2001.
22. Călin, Claudiu, „De la Dieceza de Cenad la cea de Timișoara sau de la Gerard de Sagredo la Augustin Pacha. Un mileniu de istorie ecleziastică (1030-1919/1930)”, *Filosofia Sfântului Gerard de Cenad în context cultural și biografic*, coord. Claudiu Mesaroș, Jate Press, Szeged, 2013, pp. 111-128.
23. Christoph Machat (ed.), *Denkmaltopographie Siebenbürgen. Stadt Schäßburg*, vol. 4.1, Rheinland-Verlag, Köln, 2002.
24. Christoph Machat, *Denkmaltopographie Siebenbürgen. Stadt Mediasch. Altstadt*, vol. 5.7.1, Schiller Verlag, Sibiu, 2015.
25. Crîngaci Țiplic, Maria; Țiplic, Marian, „Sudul Transilvaniei în secolul al XIII-lea, o graniță între spațiul catolic și spațiul non-catolic”, *Transilvania*, nr. 10, 2016, pp. 7-24.
26. Csoka, Lajos, *Geschichte des Benediktinermonchtums in Ungarn*, Ungarisches Institut, München, 1980.
27. Culic, Dan, „Monumente uitat (I). Bisericile medievale dispărute din Județul Sălaj”, în *Acta Musei Porolissensis. Arheologie-Restaurare-Conservare*, nr. XXXVIII, Zalău, Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău, 2016, pp. 409-418.
28. Diaconescu, Marius, „Catholicismul în Moldova (I) – mănăstirea eremiților”, în *Satu Mare. Studii și comunicări*, nr. XIV, 1997, pp. 123-132.

29. Džambo, Jozo, *Die Franziskaner im mittelalterlichen Bosnien*, Dietrich Coehle Verlag, Werl, 1991.
30. Elm, Kaspar (ed.), *Beiträge zur Geschichte des Paulinerordens*, Duncker und Humblot, Berlin, 2000.
31. Elm, Kaspar, „Eremiten und Eremitenorden des 13. Jahrhunderts“, *Beiträge zur Geschichte des Paulinerordens*, ed. Kaspar Elm, Duncker und Humblot, Berlin, 2000, pp. 11-22.
32. Engel, Pál, *Regatul sfântului Ștefan. Istoria Ungariei medievale 895 – 1525*, Mega, Cluj – Napoca, 2006.
33. Erős, Vilmos, „Die ungarische Geschichtsschreibung zur Zeit des Dualismus“, *Transylvanian Review*, vol. XXI (Supplement), no. 4, 2012, pp. 301-316.
34. Fabini, Hermann, *Universul cetăților bisericești din Transilvania*, Monumenta, Sibiu, 2009.
35. Fabritius, Karl, „Zwei Funde in der ehemaligen Dominikanerkirche zu Schäßburg“, *Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde*, NF, V. Band, Heft I, Gedruckt und im Verlag bei Johann Gött, Brașov, 1861, pp. 1-40.
36. Ferent, Ioan, *Cumanii și episcopia lor*, Tipografia Seminarului Teologic Greco-Catolic, Blaj, 1931.
37. Fügedi, Eric, „Die Entstehung des Städtewesens in Ungarn“, *Kings, bishops, nobles and burghers in medieval Hungary*, ed. János M. Bak, Variorum Reprints, London, 1986, pp. 101-118.
38. Fügedi, Eric, „La formation des villes et les orders mendicants en Hongrie“, *Annales. Economies, sociétés, civilisations*, nr. 4, anul 1970, pp. 966-987.
39. Fülöpp-Romhányi, Beatrix, „Die Pauliner im mittelalterlichen Ungarn“, *Beiträge zur Geschichte des Paulinerordens*, ed. Kaspar Elm, Duncker und Humblot, Berlin, 2000, pp. 143-156.
40. Fülöpp-Romhányi, Beatrix, „Die Wirtschaftstätigkeit der ungarischen Pauliner im Spätmittelalter (15-16. Jh.)“, *Der Paulinerorden. Geschichte – Geist – Kultur*, ed. Gábor Sarbak, Szent István Társulat, Budapest, 2010, pp. 129-199.
41. Fülöpp-Romhányi, Beatrix, „König-Kirche-Christenheit. Die Orden in der Kirchenpolitik von König Mathias“, *Matthias Rex 1458–1490: Hungary at the Dawn of the Renaissance*, ed. by Iván Horváth, Eötvös Loránd University, Budapest, 2013, pp. 1-11.

42. Gândilă, Cecilia; Damian, Nicolae, *Păuca. Vatră de istorie și legendă*, Editura Bucura, Sibiu, 1997.
43. Gerard din Cenad, *Armonia lumii*, Meridiane, București, 1984.
44. Gleba, Gudrun, *Klosterleben im Mittelalter*, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 2004.
45. Glück, Eugen, „Considerații privind izvoarele istorice scrise referitoare la ducatul lui Ahtum”, *Ziridava*, tomul XI, 1979, pp. 89-116.
46. Graham-Leigh, Elaine, *The southern french nobility and the Albigensian crusade*, Boydell Press, Woodbridge, 2005.
47. Greceanu, Eugenia, *Mittelalterliche Baudenkmäler der Stadt Mediasch*, Meridiane, București, 1971.
48. Greene, Patrick J., *Medieval monasteries*, Leicester University Press, Leicester, 1993.
49. Gross, Lidia, *Confresiile medievale în Transilvania, secolele XIV-XVI*, Argonaut, Cluj-Napoca, 2009.
50. Grundmann, Herbert, *Movimenti religiosi nel Medioevo*, il Mulino, Bologna, 1974.
51. Guszik, Tamas, „Die für verschwunden gehaltene Pauliner-Architektur im Komitat Somogy”, *Periodica Polytechnica Architecture*, 25 (1-4), pp. 56-76.
52. Guszik, Tamás, „Kritische Fragen zur frühen Paulinerarchitektur in Ungarn”, *Der Orden der Pauliner OSPE. Seine Geschichte – seine Aufgaben – seine Stellung*, ed. Julius Dirnbeck, Burgenländisches Landesmuseum, Eisenstadt, 1984, pp. 133-154.
53. Guszik, Tamás, *A pálos rend építészete a középkori Magyarországon*, Mikes Kiadó, Budapest, 2003.
54. Gutierrez, David, *Geschichte des Augustinerordens. Die Augustiner im Mittelalter 1256-1356*, vol. I, partea I, Augustinus Verlag, Würzburg, 1985.
55. Györffy, György, *König Stephan der Heilige*, Corvina, Budapest, 1988.
56. György Györffy, „Zu den Anfängen der ungarischen Kirchenorganisation auf Grund neuer Quellenkritischer Ergebnisse”, *Archivum Historiae Pontificae*, vol. 7, 1969, pp. 79-113.
57. Harsányi, András, *A domonkosrend magyarországon a reformáció előtt*, Nagy Károly Grafikai, Debrecen, 1938.

58. Hegyi, Géza; Kovács, András W., „Codex diplomaticus Transsylvaniae”, *Archiv für Diplomatik. Schriftgeschichte, Siegel- und Wappenkunde*, Hg.: Walter Koch, Theo Kölzer, Böhlau Verlag, Köln-Weimar-Wien, 2010, pp. 405-422.
59. Hervay, Levente F., „Benedictine life in medieval Hungary”, *Paradisum plantavit: Bencés monostorok a középkori Magyarországon = Benedictine monasteries in medieval Hungary*, ed. Takacs Imre, vol. I, Pannonhalmi Bencés Főapátság, Pannonhalma, 2001, pp. 711-718.
60. Hervay, Levente, „A pálos rend eredete”, *Decus solitudinis pálos évszázadok*, A Pázmány Katolikus Egyetem, 2007, pp. 57-64.
61. Hindin, S. Adam, „Gothic goes East. Mendicant architecture in Bohemia and Moravia, 1226-1278”, *Bettelorden in Mitteleuropa: Geschichte, Kunst, Spiritualität*, ed. Heidemarie Specht, Diözesanarchiv St. Pölten, St. Pölten, 2005, pp. 370-405.
62. Hinnebush, William A., *The history of the Dominican order. Origins and growth to 1500*, vol. I, Alba House, New York, 1966.
63. Holler, László, „A New interpretation on the formation process of the pauline order. Some remarks on a charter of Paul, bishop of Veszprém dated 1263”, *Der Paulinerorden. Geschichte – Geist – Kultur*, ed. Gábor Sarbak, Szent István Társulat, Budapest, 2006, pp 93-104.
64. Holzwart-Schäfer, Iris, *Das Karmelitenkloster in Esslingen (1271-1557). Ein südwestdeutscher Mendikantenkonvent zwischen Ordensideal und Alltagswirklichkeit*, Jan Thorbecke Verlag, Ostfildern, p. 37.
65. Iambor, Petru, *Așezări fortificate din Transilvania (sec. IX-XIII)*, Argonaut, Cluj-Napoca, 2005.
66. Iggers, Georg, *Historiography in the Twentieth Century: From Scientific Objectivity to the Postmodern Challenge*, Wesleyan University Press, Hannover, London, 1997.
67. Iványi, Béla, „Geschichte des Dominikanerordens in Siebenbürgen und in der Moldau”, *Siebenbürgische Vierteljahresschrift*, 62. Jg., Heft 1, 1939, pp. 22-59.
68. Kaliszuk, Jerzy, „Mendicant friaries and books in medieval Poland”, în *L'économie des couvents mendiants en Europe Centrale: Bohême, Hongrie, Pologne, v.1220-v.1550*, Presses Universitaires de Rennes, Rennes, 2018, pp.85-103.
69. Karácsony, János, *Szt. Ferencz rendjének története magyarországon 1711-ig*, vol. I, a Magyar Tud. Akadémia Kiadása, Budapest, 1923.

70. Károly Belényesi, *Pálos kolostorok az Abauji-Hegzalján*, Három Kör delta Kft., Miskolc, 2004, p. 101.
71. Kaspar Elm, „Gli ordini mendicanti”, *Il papato duecentesco e gli ordini mendicanti*, Enrico Menesto (ed.), Centro Italiano di Studi sull’alto Medioevo, Spoleto, 1998, pp. 3-22.
72. Katalin Szende, „Continuity and change in the urban network of Hungary in the early angevin period”, *Banatica*, 26-II, 2016, pp.53-72.
73. Katzir, Yael, „The second crusade and the redefinition of Ecclesia, Christianitas and Papal Coercive Power”, *The second crusade and the cistercians*, ed. Miachel Gervers, St. Martin’s Press, New York, 1992, pp. 3-11.
74. Klaniczay, Gábor, „The Mendicant Orders in East-Central Europe and the Integration of Cultures”, *Hybrid Cultures in Medieval Europe*, ed. Miacheal Borgolte, Bernd Schneidmüller, pp. 245-260.
75. Kloczowski, Jerzy, „Les ordres mendiants en Europe du Centre-Est et du Nord”, *L’Église et le peuple chrétien dans les pay de l’Europe du Centre-est et du Nord (XIVe-Xve siecles)*, École Française de Rome, Rome, 1990, pp. 187-200.
76. Kloczowski, Jerzy, *Histoire religieuse de la Pologne*, Le Centurion, Paris, 1987.
77. Kloczowski, Jerzy, *Klöster und Orden im mittelalterliche Polen*, fibre, Osnabrück, 2013.
78. Kloczowski, Jerzy, *Klöster und Orden im mittelalterlichen Polen*, fibre, Osnabrück, 2013.
79. Köpeczi, Béla (Hrsg.), in *Kurze Geschichte Siebenbürgens*, Akadémia Kiadó, Budapest, 1990.
80. Körmendi, Tamás, „A 13. századi premontrei monostorjegyzékek magyar vonatkozásairól”, *Soproni Szemle*, tomul 64, 2, 2010, pp. 61-62.
81. Koszta, László, „Byzantine archiepiscopal ecclesiastical system in Hungary?”, *A Kárpát-medence, a magyarság és Bizánc. The Carpathian Basin, the Hungarians and Byzantium*, ed. Terézia Olajos, Szegedi Tudományegyetem, Szeged, 2014, pp. 127-144.
82. Koszta, László, „Die Gründung von Zisterzienserklöstern in Ungarn 1142-1270”, *Ungarn-Jahrbuch. Zeitschrift für die Kunde Ungarns und verwandte Gebiete*, Bd. 23, 1997, pp. 65-80.
83. Koszta, László, „State power and ecclesiastical system in eleventh century Hungary (An outline to the dynamics of the development of Hungarian Christian

Church)”, *Medieval Historical Studies in Memory of Zoltan J. Kosztoľnyik*, ed. István Petrovics, Jate Press, Szeged, 2010, pp. 67-78.

84. Kovács, András, „Kolozsmonostor”, *Paradisum plantavit: Bencés monostorok a középkori Magyarországon = Benedictine monasteries in medieval Hungary*, ed. Takacs Imre, vol. I, Pannonhalmi Bencés Főapátság, Pannonhalma, 2001, pp. 703-704.

85. Kristó, Gyula, *Ardealul timpuriu*, Atelierul de Istorie Medievală, Szeged, 2004.

86. Kristó, Gyula, *Die Arpadendynastie. Die Geschichte Ungarns von 895 bis 1301*, Corvina, Budapest, 1993.

87. Kristó, Gyula, *Geschichte des frühen Siebenbürgens (895-1324)*, Gabriele Schaefer Verlag, 2005.

88. Kroner, Michael, „Geschichtliche Entwicklung”, *Schäßburg: Bild einer siebenbürgischen Stadt*, ed. Hans-Heinz Brandsch, Heinz Heltmann, Walter Lingner, Wort und Welt Verlag, Innsbruck, 1994, pp. 65-106.

89. Kubinyi, András, „König Sigismund und das ungarische Städtewesen”, *Das Zeitalter König Sigismunds in Ungarn und im Deutschen Reich*, ed. Tilmann Schmidt, Péter Gunst, Debrecen University Press, Debrecen, 2000, pp. 109-120.

90. Kubinyi, András, „Magyarország és a pálosok a XIV-XV században”, *Decus solitudinis pálos évszázadok*, A Pázmány Kütölikus Egyetem, 2007, pp. 40-56.

91. Kund, Miklós Regényi, *Die ungarischen Konvente der oberdeutschen Karmelitenprovinz im Mittelalter*, Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség, Budapest-Heidelberg, 2001.

92. La Corte, Daniel Marcel; McMillan, Douglas J. (ed.), *Regular life. Monastical, canonical and mendicant rule*, Medieval Institute Publications, Kalamazoo, 2004.

93. Lasszlovszky, József, „Field systems in medieval Hungary”, *The man of many devices, who wandered full many ways...: Festschrift János M. Bak*, ed. Balazs Nagy, CEU Press, Budapest, 1999, pp. 432-444.

94. Lasszlovszky, József, et alii., „Medieval villages and their fields”, *Hungarian archaeology at the turn of the millennium*, Ministry of Cultural Heritage, Budapest, 2003, pp. 383-388.

95. Lawrence, C.H., *Medieval Monasticism. Forms of Religious Life in Western Europe in the Middle Ages*, Longman, London, 1982.

96. Lawrence, C.H., *The friars: the impact of the mendicant orders on medieval society*, I.B. Tauris, London, New York, 1994.

97. Le Goff, Jacques, „Apostolat mendicant et fait urbain dans le France médiévale: L'implantation des orders mendiants”, *Annales. Économies, Sociétés, Civilisations*, anul 23, nr. 2, 1968, pp. 335-352.
98. Le Goff, Jacques, „Ordres mendiants et urbanisation dans le France médiévale”, *Annales. Économies, Sociétés, Civilisations*, anul 25, nr. 4, 1970, pp. 924-946.
99. Lendvai, Paul, *Ungurii*, Humanitas, București, 2013.
100. Leroux-Dhuys, Jean-François; Gaud, Henri, *Cistercian Abbeys. History and Architecture*, h.f. ullmann, Potsdam, 2013.
101. Little, A.G., „The administrative division of mendicants in medieval England”, *The English Historical Review*, vol. 34, nr. 134, 1919, pp. 205-209.
102. Luca, Sabin Adrian; Pinter, Zeno Karl; Georgescu, Adrian; *Repertoriul arheologic al județului Sibiu*, Editura Economica, Sibiu, 2003.
103. Lukács, Antal, *Țara Făgărașului în Evul Mediu, secolele XIII-XVI*, Editura Enciclopedică, București, 1999
104. Lukács, József, *Clujul gotic*, Apostrof, Cluj-Napoca, 2007.
105. Lupescu, Radu, „*Utriusque ordinis expulsi sunt*. Kolozsvár, 1556. Március 15”, *Az első 300 év Magyarországon és Európában. A Domonkos-rend a középkorban*, ed. József Csurgai Horvath, Alba Civitas Történeti Alapítvány, 2017, pp. 295-303.
106. Makó Lupescu, Maria „Ordinele mendicante în Transilvania în pragul Reformei. Exemplul mănăstirii dominicane din Cluj”, *Cluj – Kolozsvár – Klausenburg 700: várostörténeti tanulmányok = studii de istorie urbană*, coord. Mária Lupescu Makó, Cluj-Napoca, Erdélyi Múzeum-Egység, 2018, pp. 287-295.
107. Makó, Mária Lupescu, „Death and remembrance in late medieval Sighișoara (Segesvár, Schässburg)”, *Caiete de antropologie istorică*, anul III, nr. 1-2, 2004, pp. 93-106.
108. Mărginean, Florin, „Contributions to the Medieval Ecclesiastic Geography of Arad County. State of Research”, *Ziridava. Studia Archaeologica*, nr. 32, 2018, pp. 195-220.
109. Metternich, Wolfgang, „Darstellungen des heiligen Paulus von Theben auf irrischen Hochkreuzen” *Beiträge zur Spiritualität des Paulinermönchtums*, Stanisław Świdziński (ed.), Collectio Paulina im Kreisarchiv Bodenseekreis, Griedrichshafen, 1999, pp. 51-70.

110. Moorman, John, *A history of the franciscan order. From its origins to the year 1517*, Clarendon Press, Oxford, 1968.
111. Moravcsik, Gyula, *Byzantium and the Magyars*, Adolf M. Hakkert Publisher, Amsterdam, 1970.
112. Myß, Walter, *Lexikon der Siebenbürger Sachsen. Geschichte. Kultur, Zivilisation. Wissenschaften. Wirtschaft. Lebensraum Siebenbürgen (Transsilvanien)*, Wort und Welt Verlag, Thaur bei Innsbruck, 1993.
113. Neagu, Mihai Răzvan, „Episcopul Goblin, importantă personalitate ecleziastică și politică a Transilvaniei secolului al XIV-lea”, *Terra Sebus, Acta Musei Sabesiensis*, nr. 6, 2014, pp. 283-295.
114. Neagu, Răzvan Mihai, „Considerații privind raporturile dintre decanatul Mediaș și episcopia Transilvaniei în secolele XIII-XIV”, *Mediaș 750*, vol. I, ed. Vasile Mărculeț, Helmuth Julius Knall, Crisserv, Mediaș, 2015, pp. 14-24.
115. Niedermaier, Paul, *Geneza orașelor medievale în Transilvania*, Academia Română, București, 2016.
116. Niedermaier, Paul, *Habitatul medieval în Transilvania*, Editura Academiei Române, București, 2012.
117. Niedermaier, Paul, *Siebenbürgische Städte*, Kriterion, București, 1979.
118. Novak, Ana, „Croatia and the borders of Christianity: the fortified cistercian abbey of Castrum Thopozka”, *Monasteries on the borders of medieval Europe. Conflict and cultural interactions*, ed. Emilia Jamrozak, Karen Stöber, Brepols, Turnhout, 2013, pp. 49-80.
119. Otto Dahinten, *Geschichte der Stadt Bistritz in Siebenbürgen*, ed. Ernst Wagner, Böhlau, Köln, Weimar, Wien, 1988.
120. Pacaut, Marcel; Rossiaud, Jacques, *Epoca romanică*, Meridiane, București, 1982.
121. Papacostea, Șerban, *Românii în secolul al XIII-lea între cruciată și imperiul mongol*, Editura Enciclopedică, București, 1993.
122. Pascu, Ștefan; Marica, Viorica, *Clujul medieval*, Meridiane, București, 1969.
123. Pető, Zsuzsa Eszter, „Medieval pauline monastic space in a royal forest: spatial analysis in the Pilis”, *Annual of Medieval Studies at CEU*, ed. Katalin Szende, vol. 21, 2015, pp. 247-264.

124. Pető, Zsuzsa Eszter, *The medieval landscape of the Pauline monasteries in the Pilis forest*, MA Thesis in Medieval Studies, Central European University, Budapest, 2014.
125. Petrovics, István, „The cities and towns of medieval Hungary as economic and cultural centres and places of coexistence. The case of Pécs”, *Colloquia*, tomul XVIII, 2011, pp. 5-26.
126. Philippì, Maja, „Von der Gründung der Stadt bis zur Erringung der Autonomie um 1500”, *Kronstadt. Eine siebenbürgische Stadtgeschichte*, ed. Harald Roth, pp. 28-58.
127. Pisk, Silvija, „Violence against the paulines in medieval late medieval Slavonia”, *Ecclesia et Violentia Violence against the Church and Violence within the Church in the Middle Ages*, ed. Radosław Kotecki, Jacek Maciejewski, Cambridge Scholars Publishing, 2014, pp. 41-53.
128. Rasmusen, Jørgen Nybo, „Die Bedeutung der nordischen Franziskaner für die Städte im Mittelalter”, *Bettelorden un Stadt. Bettelorden und städtisches Leben im Mittelalter und in der Neuzeit*, ed. Dieter Berg, pp. 3-18.
129. Reissenberger, Ludwig, *Die Kerzer Abtei*, Hermannstadt, in Commission bei Franz Michaelis, 1894.
130. Ritoók, Ágnes, „Kolozsmonostor-Kálvária-tető tanúsága”, *Arhitectură religioasă medievală din Transilvania*, ed. Szöcs Péter Levente, vol. V, 2012, pp. 257-274.
131. Robson, Michael, *The Franciscans in the Middle Ages*, Boydell Press, Woodbridge, 2006.
132. Roest, Bert, „Early mendicant mission in the New World”, *Franciscan Studies*, vol. 71, 2013, pp. 197-217.
133. Romhányi, Beatrix F, *Kolostorok és társaskátalanok a középkori Magyarországon. Katalógus*, Pytheas, 2000.
134. Romhányi, Beatrix F, „Life in a pauline monastery of late medieval Hungary”, *Periodica Polytechnica*, tomul 43, nr. 2, 2014, pp. 53-56.
135. Romhányi, Beatrix F., „Die Wirtschaftstätigkeit der ungarischen Pauliner im Spätmittelalter (15-16. Jh.)”, *Der Paulinerorden. Geschichte – Geist – Kultur*, Gábor Sarbak (ed.), Szent István Társulat, Budapesta, 2010, pp. 129-200.
136. Romhányi, Beatrix F., „L'ordre paulinien et l'innovation agraire en Hongrie (XIVe-Xve siècles)”, *Actes du Vie Congrès International d'Archéologie Médiévale*, Société d'Archéologie Médiévale, Caen, 1998, pp. 46-48.

137. Romhányi, Beatrix F., „Salt mining and trade in Hungary before the mongol invasion”, *The economy of Medieval Hungary*, ed. Balasz Nagy et. alii, Brill, Leiden, Boston, pp. 182-204.
138. Romhányi, Beatrix F., „The ecclesiastic economy in medieval Hungary”, *The economy of Medieval Hungary*, ed. Balasz Nagy et. alii, Brill, Leiden, Boston, 2018, pp. 309-334.
139. Romhányi, Beatrix F., *Kolduló barátok, gazdálkodó szereteseik* (teză de doctorat, manuscris), Budapesta, 2013, p. 350.
140. Romhányi, Beatrix, „Klöster und Stifte im mittelalterlichen Ungarn”, *Südost-Forschungen*, vol. 58, Suppliment, 1999, pp. 9-22.
141. Romhányi, Beatrix, „New results on the Mendicant Economy in Medieval Hungary: Spatial Distribution, Urban (?) Context”, *Studia Universitatis Babeş-Bolyai. Historia*, nr. 60 (1), Cluj-Napoca, Argonaut, 2015, pp. 15-38.
142. Romhányi, Beatrix, „The Role of the Cistercians in Medieval Hungary: Political Activity or Internal Colonization”, *Annual of Medieval Studies at CEU*, 1994, pp. 180-204.
143. Rosenwein, Barbara H., Little, Lester K., „Social meaning in the monastic and mendicant spiritualities”, *Past & Present*, nr. 63, 1974, pp. 4-32.
144. Rusu, Adrian Andrei (coord.), *Dicţionarul mănăstirilor din Transilvania, Banat, Crişana şi Maramureş*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000.
145. Rusu, Adrian Andrei „A glimpse into the inner life of a Transylvanian monastery. The Dominican monastery of Vinţu de Jos (Alba county)”, *Church and society in central and eastern Europe*, ed. Ovidiu Ghitta, Argonaut, Cluj-Napoca, 2010, pp. 13-21.
146. Rusu, Adrian Andrei, *Ctitori şi biserici din Ţara Haţegului până la 1700*, Muzeul Sătmărean, Satu Mare, 1997.
147. Rusu, Adrian Andrei; Burnichioiu, Ileana (ed.), *Mănăstirea Bizere*, vol. I, Mega, Cluj-Napoca, 2011.
148. Rűsz-Fogarasi, Enikő, „Matthias Corvinus and the Development of the Transylvanian Towns and Cities in the second half of the 15th century”, *Mélanges d'Histoire Générale. Nouvelle Série*, nr. I, IDC Press, Cluj Napoca, 2007, pp. 189-196.
149. Salontai, Sanda, „Aşezăminte monastice ale ordinelor cerşetoare din Cluj şi Sibiu la sfârşitul Evului Mediu”, *Cluj – Kolozsvár – Klausenburg 700: várostörténeti*

tanulmányok = studii de istorie urbană, coord. Mária Lupescu Makó, Cluj-Napoca, Erdélyi Múzeum-Egysület, 2018, pp. 279-286.

150. Salontai, Sanda, „Biserici medievale ale ordinelor cerșetoare din Transilvania”, *Artă românească. Artă europeană. Centenar Virgil Vătășianu*, coord. Marius Porumb, Muzeul Țării Crișurilor, Oradea, 2002, pp. 51-58.

151. Salontai, Sanda, „Mănăstirea dominicană din Sebeș (jud. Alba)”, *Ars Transsilvaniae*, nr. 6, 1996, pp. 27-32.

152. Salontai, Sanda, *Mănăstiri dominicane în Transilvania*, Neremia Napocae, Cluj-Napoca, 2002.

153. Sarbak, Gábor, „Bemerkungen zur mittelalterlichen Ordenstrach der Pauliner”, *Beiträge zur Spiritualität des Paulinermönchtums*, Stanisław Świdziński (ed.), Collectio Paulina im Kreisarchiv Bodenseekreis, Griedrichshafen, 1999, pp. 71-87.

154. Sarbak, Gábor, „Priori General Gregory Gyöngyösi and the History of the Pauline Fathers in the Early 16th Century”, *Infima Aetas Pannonica. Studies in Late Medieval Hungary*, coord. Péter Kovács, Kornél Szovák, pp. 250-260.

155. Sarbak, Gábor, „King Matthias and the Pauline Order”, *Matthias Corvinus, the King. Tradition and Renewal in the Hungarian Royal Court 1458-1490*, Budapest History Museum, Budapest, 2008, pp. 405-407.

156. Sárosi, Edit; Szabolcs, Rosta, „Privately founded Benedictine monasteries in medieval Hungary”, *Religion, cults and rituals in the medieval rural environment*, ed. Christiane Bis-Worch, Claudia Theune, Sidestone Press, Leiden, 2017, pp. 103-113.

157. Schenkluhn, Wolfgang, *Architektur der Bettelorden. Die Baukunst der Dominikaner und Franziskaner in Europa*, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 2000.

158. Schuller, Richard, *Alt-Schäßburg*, Verlag Friedrich I. Horeth, Sighișoara, 1934.

159. Seebach, Gerhard, „Studien zur spätmittelalterlichen Baukunst der Pauliner in Österreich”, *Wissenschaftliche Arbeiten aus dem Burgenland*, Heft 70, 1984, pp. 156-210.

160. Seivert, Gustav, *Die Stadt Hermannstadt. Eine historische Skizze*, Druck und Verlag von Theodor Steinhausen, Sibiu, 1859.

161. Sigerus, Emil, *Chronik der Stadt Hermannstadt 1100-1929*, Honterus Buchdruckerei, Sibiu, 1930.

162. Smith, Lucy Margaret, *Early history of Cluny*, Oxford University Press, London, 1920.

163. Sólymos, Szilveszter, „The first Benedictine monks in Hungary”, *Paradisum plantavit: Bencés monostorok a középkori Magyarországon = Benedictine monasteries in medieval Hungary*, ed. Takacs Imre, vol. I, Pannonhalmi Bencés Főapátság, Pannonhalma, 2001, pp. 588-596.
164. Spinei, Victor, „The Cuman bishopric – genesis and evolution”, *The other Europe in the Middle Ages: Avars, Bulgars, Khazars, and Cumans*, ed. Florin Curta, Roman Kovalev, Brill, Leiden, Boston, 2008, pp. 413-457.
165. Suso, Karl Frank, *A Short History of Christian Monasticism and Religious Orders*, Western Michigan University Press, Kalamazoo, 1993.
166. Świdziński, Stanisław, „Die bischöflichen Regeln des Pauliner Ordens”, *Ungarn-Jahrbuch*, Bd. 10, 1979, pp. 29-40.
167. Świdziński, Stanisław, „Organisation und Verfassung des Paulinerordens. Ein geschichtlicher Überblick”, *Beiträge zur Spiritualität des Paulinermonchtums*, Stanisław Świdziński (ed.), Collectio Paulina im Kreisarchiv Bodenseekreis, Griedrichshafen, 1999, pp. 216-224.
168. Szócs, Péter Levente, *Private monasteries of medieval Hungary (eleventh to fourteenth centuries): a case study of the Ákos kindred and its monasteries*, Doctoral Dissertation, CEU etD Collection, Budapest, 2014.
169. Szovák, Kornél, „...Sub testimonio litterali eusdem conventus...Benedictine places of authentication (loca credibilia) in medieval Hungary”, *Paradisum plantavit: Bencés monostorok a középkori Magyarországon = Benedictine monasteries in medieval Hungary*, ed. Takacs Imre, vol. I, Pannonhalmi Bencés Főapátság, Pannonhalma, 2001, pp. 601-610.
170. Szovák, Kornél, „The early centuries of Benedictine monasticism in Hungary”, *Paradisum plantavit: Bencés monostorok a középkori Magyarországon = Benedictine monasteries in medieval Hungary*, ed. Takacs Imre, vol. I, Pannonhalmi Bencés Főapátság, Pannonhalma, 2001, pp. 580-587.
171. Tănase, Daniela; Bertók, Gábor; Kocsis, Anita; Major, Balász, „The location of the Egres cistercian monastery – Egres/Igriș (Timiș county) in the light of recent geophysical research”, în *Ziridava. Studia Archaeologica*, 31, 2017, pp. 229-240.
172. Teutsch, Friedrich, *Geschichte der evangelischen Kirche in Siebenbürgen*, vol. I, W. Krafft Verlag, Sibiu, 1921.
173. Teutsch, Friedrich, *Geschichte der Siebenbürger Sachsen für das sächsische Volk*, vol. I, Druck und Verlag von W. Krafft, Sibiu, 1899.

174. Thalgott, Michael, *Die Zisterzienser von Kerz*, Südostdeutsches Kulturwerk, München, 1990.
175. Török, József; Legeza, Laszlo; Szacs vay, Péter : *Pálosok*, Mikes Kiadó, Budapesta, 1996.
176. Turcuș, Veronica; Turcuș, Șerban, *At the edges of Christendom. The white monks' arts and institutions in Transylvania (the twelfth-fifteenth centuries)*, Editura Academiei Române, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2012.
177. Țeicu, Dumitru, *Banatul montan în Evul Mediu*, Banatica, Timișoara, 1998.
178. Țeicu, Dumitru, *Geografia ecleziastică a Banatului*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2007.
179. Țeicu, Dumitru; Mărginean, Florin, „Despre localizarea abației Eperjes la Chelmac”, *Românii în Europa medievală (între Orientul bizantin și Occidentul latin). Studii în onoarea profesorului Victor Spinei*, ed.: Dumitru Țeicu, Ionel Câdea, Editura Istros, Brăila, 2008, pp. 243-270.
180. Țiplic, Ioan Marian, *Fortificațiile medievale timpurii din Transilvania, secolul XIII*, Institutul European Iași, Iași, 2007.
181. Țiplic, Ioan Marian, *Păuca, necropola de incinerare (sec. VIII-IX). Catalog de expoziție*, Astra Museum, Sibiu, 2016.
182. Țiplic, Ioan Marian, *Sistemele de fortificații ale Transilvaniei în sec. XI-XIV*, Teză de doctorat, Sibiu, 2013.
183. Țiplic, Maria Crângaci, *Oaspeții germani în sudul Transilvaniei*, Editura Academiei Romane, București, 2011.
184. Vătășianu, Virgil, *Istoria artei feudale*, vol. I, Editura Academiei Republicii Populare Romîne, București, 1959.
185. Weinrich, Lorenz, „Santo Stefano Rotondo. Der römische Paulinerkonvent”, *Beiträge zur Geschichte des Paulinerordens*, ed. Kaspar Elm, Duncker und Humblot, Berlin, 2000, pp. 191-202.
186. Werner Maleczek, „Franziskus, Innocenz III., Honorius III. und die Anfänge des Minoritenordens. Ein neuer Versuch zu einem alten Problem”, *Il papato duecentesco e gli ordini mendicanti*, Enrico Menesto (ed.), Centro italiano di studi sull'alto medioevo, Spoleto, 1988, pp. 23-80.
187. Wesjohann, Achim, *Mendikantische Gründungserzählungen im 13. und 14. Jahrhundert. Mythen als Element institutioneller Eigengeschichtsschreibung der*

mittelalterlichen Franziskaner, Dominikaner und Augustiner-Eremiten, LIT Verlag, Berlin, 2010.

188. Windisch, Karl Gottlieb von, „Die Grafen der sächsischen Nation, und hermannstädtischen Königsrichter im Großfürstentum Siebenbürgen“, *Ungrisches Magazin oder Beyträge zur ungrischen Geschichte, Geographie, Naturwissenschaft und der dayu einschlagenden Literatur*, Preßburg, 1782.

189. Zoltán Bencze, „Die Geschichte des Paulinerklosters zu Budaszentlőrincz im Spiegel der schriftlichen und archäologischen Quellen“, *Der Paulinerorden. Geschichte-Geist-Kultur*, ed. Gábor Sarbak, Szent István Társulat, Budapesta, 2010, pp. 396-410.

Lista abrevierilor

ACGOP - *Acta capitulorum generalium ordinis praedicatorum*, vol. I (1220-1303)

DAP - *Documenta Artis Paulinorum. A magyar rendtartomány monostorai*

DIR C - *Documente privitoare la istoria românilor*

DRH. C - *Documenta romaniae historica. C. Transilvania*

EO - *Erdélyi okmánytár*

UB - *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*

VF - *Vitae fratrum eremitarum ordinis sancti Pauli primi eremitae*

